

Sak 13/2471. Det vises til foregående saksdokumenter og Fylkeslegens anmodning om kommunelegens evaluering.

Slik saken står og med bakgrunn i dokumentene, klager og tingrettsbehandling har det ikke lyktes å samle partene til felles møte. Klager har innsendt egne kommentarer dat. 6.10.15, mens det har vært avholdt møte mellom JFC's styre, Sinus og kommunelegen d. 27.10.15.

Hovedmål:

I denne saken skal kommunen vurdere om hyttenaboene får ødelagt trivsel i hvileperioder, eller om aktiviteten kan føre til søvnforstyrrelser, se veileder IS-0327 s.5 om hva som skal vurderes i klagesak etter miljørettet helsevern. (#)

Delmål:

Øke partenes forståelse/innsikt i egne og andres "fakta" og "opplevelser".

Forsøke å bidra til en kommunikasjonsprosess som oppleves som akseptabel av alle parter.

Gi de som skal beslutte, et bredere og bedre grunnlag for dette.

Øke sannsynligheten for at alle parter kan "leve" med beslutningen, ev. kombinert med trygghets/tillitsskapende tiltak.

1. BAKGRUNNEN FOR SAKEN

Viser til kommuneplanens arealdel. Arealet for Justøyfamiliens bibelcamping er i plansammenheng avsatt til "Fritids- og turistformål" (lilla), mens tilgrensende hytter (Tangvigveien og Justøygavlen) ligger i LNF område (lyse grønt). Bystyret fastsetter bestemmelser i areal/kommuneplan som regulerer formålet med et område. I dette tilfelle må en anta at det 1964 har vært planlagt for fritids og turistformål i tradisjonell forstand ("camping"). Hytteområdet rundt campingen er regulatorisk nær like gammelt.

Det er usannsynlig at det før aktuelle støyklagebehandling har ligget noe "vedtak" til grunn, som innebærer en formell godkjenning av teltkirken og en kontinuerlig utvidelse av aktivitetsnivået til dagens 5 - 6 ukers "festivalliknende" virksomhet i fellesferien. På den annen side har fylkesmannen i sin vurdering (2014/4602FMAALSA) d. 26.6.15 pekt på historien som viser at aktivitetene på JFC er tilpasset barnefamilier og formidlingen av det kristne livssyn, noe som gjør at omgivelsene må påregne noe støy fra aktiviteten. JFC kan ikke karakteriseres som en tradisjonell campingplass. Det er rundt 100 arrangementer og 2000 gjestedøgn over 5-6 uker. En tradisjonell campingplass har ikke daglige arrangementer og større konserter ukentlig, og vil ikke virke inn på naboer i samme grad som JFC. Driften skiller seg fra ordinær campingdrift ved at det kan kjøpes medlemskap og mye av driften bygger på dugnad og frivillighet (se siste avsnitt under 2. Internkontroll). Driften må ses helhetlig på, - all aktivitet og konsertvirksomhet med barn og voksne gjennom døgnet over 5-6 uker. Det medtas at bruken av lydforsterkende utstyr kan forverre hyttenaboenes opplevelse av miljøstøy.

Begge parter i denne saken benytter området til **ferieformål**, men med helt forskjellig utgangspunkt.

Klager skriver til kommunen at det de oppfatter som omfattende faste, daglige arrangementer med utstrakt bruk av lydanlegg og høyttalere, samt større konserter med ekstra høy lyd, gjør at de opplever det plagsomt og forstyrrende at de ufrivillig på egen uteplass og i egen hytte må være tilhører til det som de betegner som omfattende arrangementer. Dette oppleves som særlig belastende i ferietiden som mange ønsker skal være en rekreasjonstid med mulighet for ro.

I administrativt vedtak 6.6.14 Lillesand kommune, sak nr. 13/2601-24, gir kommunen ved **byggesak** tillatelse til midlertidig oppsetting av teltkirke med tilhørende barnetelt fra og med 15.juni til og med 10.august. Tiltaket krever i flg. byggesak ikke dispensasjon fra PBL§19 - 2 (konsekvens for helse, miljø og sikkerhet). Det er vurdert at **gjentatt** oppsetting for inntil 2 mnd.'er er søknadspliktig. Av vilkårene fremgår det at lydnivået ikke skal overskride (med T-1442 som grunnlag): Natt kl. 23 – 09 <45 db Lnight utenfor soverom på tilliggende fritidsbolig. Formiddag kl. 9 – 16 < 50 dB Lden (kommunen har her imøtekommet hyttenaboene ved å sette nattetiden til 09 ikke 07, som brukes i T-1442, nettopp fordi stedet er for rekreasjon og ferie). Ettermiddag/kveld kl. 16 – 23 <55 dB Lden på uteplasser og utenfor oppholdsrom. I klagebehandlingen av dette vedtaket (sak 13/2601-29 datert 25.6.14) vurderer byggesaksavdelingen at **saken ikke er av så spesiell karakter** at ikke de generelle retningslinjene som er tilknyttet plan- og bygningsloven kan brukes. Dette begrunnes med at støyverdiene som er satt i vedtaket tar utgangspunkt i retningslinjene for kontinuerlig støy som trafikkstøy og industristøy som nødvendigvis **må være lavere enn verdiene for tilfeldig støy**. Saksbehandler i byggesak vurderer at det ikke er behov for særlig vurdering ved kommunelegen i forhold til behandling av kontinuerlig støy. Det anføres videre at man har lagt til grunn det som menes å være relevant; - de grenseverdier og metoder som anføres i Miljøverndepartementets retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging og Norsk Standard 8175:2012 vedr. kontinuerlig støy. T-1442 omhandler støy generelt uavhengig av om støykilden er ute eller inne.

Som begrunnelse for at det ikke kan fastsettes **hensynsoner** etter PBL, anfører byggesak at hensynssoner er et planelement. Da det i dette tilfellet ikke har vært noen plansak, og da tiltaket i seg selv ikke krever utarbeidelse av plan, er ikke dette momentet relevant for klagen.

En vesentlig side ved klagers argumentasjon er nettopp at lydutslippet foregår over store deler av dagen og kvelden nesten hver dag i 5 uker, dvs. ikke bare enkeltstående tilfeldige «utslipp» av lyd, - men med høy grad av kontinuitet (i forhold til å kunne bruke egne uteområder i de mest attraktive tider av døgnet).

Der er stor sannsynlighet for at hytteeiendommene får redusert markedsverdi p.g.a. støybelastningen og nærheten til hovedteltet. Dette er ikke fremført som noe hovedpoeng av klager, men det er anmerket at den nærmest beliggende hytten er forsøkt solgt uten at dette lykkes.

2. INTERNKONTROLL

Fram til 2006 hadde Lillesand kommune en **årlig godkjenning** for camping drift i tråd med nasjonale føringer, **hjemlet i forskrift 1959-06-19-4 for leir- og campingplasser og lov om helsetjenesten i kommunene**. Kommunelegen, som har delegert ansvar for miljørettet helsevern, utarbeidet **rutinebeskrivelse** for hvordan denne godkjenningen skulle foregå (leir -og campingplasser, - hygienisk tilsyn med og godkjenning av). Campingplassene fylte ut søknadsskjema før sesongstart og under sesongen fikk campingplassen tilsynsbesøk av helsesøster og/eller kommunelegen. Fokus for tilsynet var på hygieniske forhold, etter hvert også økt fokus sikkerhet på lekeplasser og bassengområder.

Lyd og støy var ikke tidligere noe særskilt tilsynsmoment i denne sammenheng, fordi de fleste campingplasser av "egeninteresse" har interne regler om ro fra kl. 22 - 23. Et fritids og turistformål som en campingplass tilbyr i hovedsak rekreasjon og hvile. Lovligheten av den aktivitet som utøves av JFC på bibelcampen, m.h.t. bruk av plassen for utsendelse av lydforsterket lyd og festivalliknende arrangementer over lengre tid, har etter kommunelegens kjennskap aldri tidligere vært omsøkt eller behandlet i noe organ før aktuelle klage.

Med innføring av **forskrift om miljørettet helsevern fra 1.7.2003**, ble det innført meldeplikt til kommunen for virksomheter, eiendommer og tiltak **før oppstart (ny virksomhet) og ved vesentlige utvidelser eller endringer** (§14). I flg. samme § 12 skal **ansvarlige for virksomheten eller eiendommen sørge for at det innføres og utøves internkontroll** for å påse at kravene i kap. 3 og 4 etterleves. Interkontrollen skal **tilpasses virksomhetens art, aktivitet, risikoforhold** og størrelse i det omfang som er nødvendig for å etterleve kravene i forskriften.

Etter kommunelegens vurdering i 2006 ville det være en fordel for tilsynsmyndigheten og virksomhetene, at virksomhetene fortsatte å melde på samme måte som før, - på samme skjema. På denne måten blir virksomhetene minnet om ansvaret de har og kommunen som tilsynsmyndighet får oversikt over aktiviteten. Kommunelegen poengterte i skriv til campingdriverne å **vektlegge endringer siden siste ved melding**. P.g.a. omorganiseringer og kapasitetsmessige forhold, sluttet kommunen å be om forhåndssøknad, **men vesentlige endringer og utvidelser skulle fortsatt meldes kommunelegen**.

Justøyfamilems Bibelcamping (JFC) mottok brev med samme tekst som siste 2 avsnitt over, datert 29.3.2006 (sak nr. 05/651-7).

I Kristiansand tingretts dom 10.7.2015 vedr. krav om midlertidig forføyning fra klager fremgår det at JFC ikke har et internkontrollsystem tilpasset virksomhetens drift, og at JFC som saksøkt anførte at *"JFC først nylig hadde fått en avklaring på at virksomheten er underlagt krav om internkontroll"*. Retten la til grunn at *"JFC vil få dette på plass så fort som mulig, men anser det uansett slik at de tiltak som allerede er igangsatt er de tiltak som vil ha størst innvirkning på lydnivået og dermed får størst betydning for denne saken (forføyningssaken). Det vises til kontinuerlig måling i teltet, samt limiter på lydanlegget for å sikre riktig lydnivå."*.....*"Når det gjelder forhåndsvarsling av naboer er dette klart forhold som JFC burde ha fulgt opp. Retten legger til grunn at programmet for neste sesong vil bli sendt ut til naboene så snart dette er klart."*

Det fremgår over at Lillesand kommune ved kommunelegen i 2003 og 2006 informerte JFC og øvrige campingplasser om plikten til å utøve internkontroll og meldeplikt som nevnt.

I henhold til internkontrollbestemmelsene skal virksomheten selv påse at lover, regler og påbud etterleves. Den skal selv avklare at virksomheten er søknadspliktig, at naboer varsles, at driften (utsendt lyd) loggføres og dokumenteres, at avvik håndteres, at driften gjøres så skånsom som mulig for naboer og omgivelsene og at tiltak for å få dette til dokumenteres.

Førts i møte 27.10.15 fikk kommunelegen presentert hele internkontrollen.

Viser til internkontrollen avsnitt 6.4. Teltkirken, - med instruks for lydmåling i Teltkirken, aktivitet og vurderinger før sesong, oppstart av sesong og drift. Bl.a. skal det kontraktfestes at artistene maksimalt bruker 25 min. på lydsjekk på vanlige møter, men 45 minutter kan brukes på konserter. Alle hyttenaboene skal få programmet tilsendt. En lydansvarlig skal stå for oppkobling, kalibrering og opplæring. Lydtekniker loggfører og datalagrer, avvik formidles til styreleder som fortløpende behandler den.

Det måles lyd fra lydsjekken starter til møtet er ferdig og lydanlegget slås av. Formiddagsmøtene skal avholdes så skånsomt som mulig. Ved kveldsmøter skal teltveggen holdes nede og det skal være vakt ved teltåpningene slik at teltduken blir lukket etter hver gang noen har gått ut og inn. Maksimalt 90dB på lydmåleren i teltkirken. Det skal ikke være forsterket lyd etter kl. 23.

Som eks. på avvik nevnes i internkontrollen: Lydpeak (maksimale lydutslag) som overstiger 90 dB, møte overskrider tidskravet på 2 timer, om lukkingen av teltåpningen fungerer, tekniske feil m.h.t. lydmåling osv. Det benyttes eget loggskjema for all aktivitet med forsterket lyd.

Når det gjelder de **økonomiske mulighetene for å drive avbøtende tiltak**, herunder holde seg med lyd teknisk kompetanse og drive internkontroll, viser Fylkesmannen i sin utlegning (26.6.15) til at JFC har liten gjeld og legger til grunn at de er i stand til å bære en del kostnader for å avbøte og måle støy. Dette fremgår av JFC' eget notat 16.3.15 (under faktafeil 6) der det også heter at man har en sunn og god drift og investerer i størrelsesorden 0,5 mill. i anlegget hvert år. *«Men vi synes det er viktig å påpeke, at dersom det ikke blir tillatt å drive møtevirkosomhet i teltkirka, vil det heller ikke være aktuelt for JFC å drive campingplassen på Danemyr, da vi har ingen kommersielle hensikter».*

3. HJEMMELSGRUNNLAG:

Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven) kapittel 3. Miljørettet helsevern:

§ 8. Virkeområde og forskrifter; Miljørettet helsevern omfatter de faktorer i miljøet som til enhver tid direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Disse omfatter blant annet biologiske, kjemiske, fysiske og sosiale miljøfaktorer.

Forskrift om miljørettet helsevern

§ 2. Virkeområde :

Forskriften gjelder for private og offentlige virksomheter og eiendommer hvis forhold direkte eller indirekte kan ha innvirkning på helsen. Forskriften gjelder ikke miljømessige forhold som

oppstår i boliger og på fritidseiendommer, hvis ikke slike forhold kan virke inn på omgivelsene utenfor boligen eller fritidseiendommen.

§ 5. Oversikt, rådgivning og medvirkning:

Kommunen skal ha oversikt over positive og negative faktorer i miljøet som kan innvirke på befolkningens helse i kommunen. Oversikten skal i tilstrekkelig grad omfatte:

- a) vurdering av aktuelle faktorer i miljøet, som for eksempel forurensning, støy, sosiale miljøfaktorer, ulykkesrisiko mv., og årsakene til deres opptreden
- b) vurdering av miljøfaktorenes helseeffekter på befolkningen
- c) forslag til mulige helsefremmende, forebyggende eller avbøtende tiltak.

Den instans i kommunen som får oppgaven etter første ledd, skal på bakgrunn av sin oversikt over helsetilstanden og de faktorer som kan virke inn på denne, **foreslå helsefremmende og forebyggende tiltak og gi råd og uttalelser om helsemessige forhold** overfor både andre fagmyndigheter, som for eksempel plan- og bygningsmyndighetene og forurensnings- og produktkontrollmyndighetene, virksomheter og befolkningen for øvrig.

§ 9. Helsemessige ulemper som virksomhet eller eiendom påfører omgivelsene:

Virksomheter og eiendommer skal planlegges, drives og avvikles, slik at følgende krav til miljøfaktorer overholdes når det gjelder den belastning omgivelsene påføres:

- a) **Ved etablering og bruk av støykilder skal det tilstrebes lavest mulig støynivå. Støy og vibrasjoner skal ikke medføre helsemessig ulempe eller overskride helsemessig forsvarlig nivå. (#)**

Veileder IS-0327 Musikkanlegg og helse.

Veileder til arrangører og kommuner

Det er kommunelegen som ved **hjemmelen ovenfor og delegert myndighet** gir råd til partene og øvrige instanser ved bruk av skjønn når det er aktuelt å treffe avgjørelse og sette begrensninger for tiltakshaver som lager støy. En slik avgjørelse vil gå foran regulering i Plan- og bygningsloven mv.

4. SÆRSKILT OM LYD SOM MILJØFAKTOR.

I mange situasjoner som denne varierer støyen (lydutsippet) sterkt med tiden. Meteorologiske forhold (vindretning, vindhastighet, vindgradienter, turbulenser, temperatur, temperaturgradienter, fuktighet og nedbør mm). Det som betyr mest for støynivået er avstand og vindforholdene. Andre forhold som vegetasjon og topografi påvirker også oppfattelsen av støy. Det vises til miljømedisinsk litteratur når det gjelder lyd som fysisk fenomen, hvordan den beskrives og måles. **Den subjektive oppfatningen av lydstyrke, hørestyrke, vil vanligvis fordobles hvis lydtryknivået øker med ca. 10dB.** Så vidt hørbar rasling av løv svarer til 10 dB(A), stille soverom nattestid og hviskende

menneskestemme 30 dB(A), «hjemmefred» 40 dB(A), normal samtale 1 meter 60 dB(A), lastebil eller buss i gaten like utenfor 80 - 90 dB(A), uholdbar støy 110 dB(A), smertegrensen 120 -130 dB(A). A'en står for lyd målt med «hørselsfilter» eller veiefilter. Dette benyttes fordi hørselen er best i talefrekvensområdet, og filterfunksjonen etterlikner hørselens spesielle følsomhet. **«Ulempen» ved denne mest benyttede målemetode er at «A-veiefilteret» er lite følsomt for dype basslyder.** Studier indikerer at lavfrekvent støy gir forskjellige plager som representerer et vesentlig problem. Støye med stort innhold av lave frekvenser beskrives som pulserende, påtrengende, summende og rumlende. Andelen plagede er vist å være større i et område hvor støyen domineres av lave frekvenser enn tilsvarende område med lignende A-veide desibelnivå. Det dynamiske område for hørselen eller forskjellen mellom smerteterskel og høreterskel er mye mindre ved basslyd (lavfrekvent lyd) enn ved midlere frekvenser. Grensen for når lavfrekvent lyd oppleves som plagsom vil derfor være tett opp til høreterskelen. Det er en utvikling på gang der en i spesielle tilfelle tar i bruk C-veiefilter som ikke filtrerer bort så mye av de dype tonene.

Høy lyd kan være en del av positive kulturopplevelser og dermed fremme trivsel for mange mennesker. Samtidig kan den samme lyden medføre helseplager og søvnforstyrrelser for andre. Ved svært høy lyd er det også risiko hørselsskader hos tilhørere og ansatte/utøvere.

Både ut fra helsehensyn, og for å skape mer forutsigbare forhold for arrangørene og næringsdrivende, har Helsedirektoratet utarbeidet en **nasjonal veileder (IS-0327) "musikkanlegg og helse"**, for vurdering av lydnivå **når musikkhøytalere brukes**. Hensikten er å forebygge helseplager og skader for omgivelsene.

Det er ikke noe nytt at myndighetene stiller krav til begrensning av lydnivåer og støy som kan medføre en belastning på helse- og trivselsmessige forhold. Lokale myndigheter har imidlertid manglet **konkrete anbefalinger om akseptable lydnivåer** ved konserter, festivaler, o.l. Dette har igjen bidratt til ulik håndheving av bestemmelser i helse- og miljølovgivningen fra kommune til kommune, samtidig som utøvere og arrangører har manglet retningslinjer å forholde seg til.

Veileder is-0327 vektlegger betydningen av god planlegging, både ved valg og plassering av konsertsted/festivalområde, samt å ivareta nødvendige hensyn til omgivelsene i forkant av arrangementet. Tendensen til økt tilflytting og bosetting i sentrumsnære områder gjør det spesielt påkrevet med vurdering av støymessige forhold for å unngå konflikter mellom konsertlokaler og naboene.

Veilederen skal kunne anvendes i kommunenes skjønnsutøvelse i miljørettet helsevern saker, og bidra til ensartet vurdering av lydforholdene ved bruk av musikkanlegg og annen type forsterket lyd. Veilederen kan også legges til grunn i kommunens arealplanlegging, for eksempel i reguleringsbestemmelser. Samarbeid på tvers av etater – i stat og kommune – er en forutsetning for at veilederen skal bli et egnet verktøy.

Med **helseskader og helseplager** fra høy lyd menes lyd som kan føre til:

- Fysiologiske forstyrrelser, for eksempel alvorlige og gjentatte søvnforstyrrelser. (#)
- Psykiske forstyrrelser, for eksempel forstyrret konsentrasjon i arbeidssituasjon, forstyrret hvile og kommunikasjon. (#)

- Adferden kan påvirkes, f.eks. muligheten for å bruke uteområde og balkonger, vinduer må holdes lukket og bruken av innendørs rom endres.(#)
- Organskade, for eksempel hørselstap eller andre somatiske lidelser er ikke aktuelt i denne klagebehandlingen

Målgruppene for veilederen er for det første alle som bruker lydforsterkningsanlegg, både inne og ute. Eksempler er konsertarrangører og andre som planlegger konserter og kulturarrangement, i tillegg til treningssentre, restauranter, kinoer og andre. De andre målgruppene er kommunens miljørettet helseverntjeneste samt private og kommunale planleggere. Veilederen kan også være aktuell å bruke som grunnlag for reguleringsbestemmelser for idrettsarenaer, parker etc.

Virkeområdet for veilederen er arrangementer som konserter, festivaler og virksomheter som treningssentre, diskoteker, restauranter og lignende, både av permanent og midlertidig art.

En bør være noe varsom med å hevde at eksponering for lyd gir sykdom og helseskade, - i de fleste tilfellene er det i forhold til **naboer** til arrangementssteder tale om plager og ubehag som kan **redusere livskvaliteten og opplevd helsetilstand. Slike psykologiske effekter kan dog være så omfattende at de kan oppleves som mer sjenerende enn mildere sykdomstilstander.**

P.g.a. alle **variablene som påvirker individets vurdering av plage** beskrives allmenne reaksjoner bedre statistisk på gruppenivå. Størst erfaring har en fra samferdselskilders effekt, og en kjenner statistisk sammenheng (eksponering – responskurver) mellom støynivå og andel mennesker som opplever seg plaget. Et av funnene er at ved et døgnekvivalent støynivå utendørs på ca. 55 dB vil halvparten angi at de er mer eller mindre plaget.

Forstyrret søvn er blant de alvorligste effekter av støy. For å hindre alvorlige søvnforstyrrelser bør det maksimale støynivået ikke overstige 45dB(A), det ekvivalente støynivået (gjennomsnittlige over en periode, eks. natten) bør ikke overstige 35 dB(A).

Barn er generelt mindre følsomme for søvnforstyrrelser, eldre vanligvis mer. Støyfølsomme personer, personer med høyt stress- eller angstnivå og personer med uregelmessige sovetider forstyrres lettere av støy under søvnen.

Nyere støyforskning peker klart i retning av at egen opplevelse av gitte støysituasjoner er viktig for vurderingen av trivsel, velvære og helse. Egen opplevelse av plage vil også forutsi en stressreaksjon bedre enn det støynivået vil. I hvilken grad man vil være plaget av støy er avhengig av mange forhold. I tillegg til støyens karakter (styrke, frekvens mm) vil også personlige egenskaper (helsestatus, mestringsevne, støysensitivitet, holdninger) og kontekstuelle faktorer (andre miljøpåvirkninger, tid på døgnet, aktiviteter) virke inn på hvor plaget en person er av støy. Det er ikke mulig å sette opp enkle sammenhenger for hvordan disse forholdene absolutt eller relativt påvirker egenopplevelsen av å være plaget. Det kan være de samme kildene som gir vellyd og støy.

Flere **metoder kan bidra til å redusere risikoen for opplevd ubehag og plage:**

1. En kan gjøre tiltak for å redusere "reell" risiko, gjennom å finne alternative løsninger for arrangementene (regulere brukssted og tid), vernetiltak som forebygger "utslippet" av lyd

(begrense utslippets styrke og varighet, isolere utslippskilden), begrense overføringen av lydutslippet (støyskjerming, støyvolder), overvåkningstiltak og internkontroll.

2. En kan søke å påvirke den opplevde risiko (risikokommunikasjon). Dvs. bl.a. forsøke å øke partenes forståelse og innsikt i egne **og andres "fakta" og «opplevelser»**. En kommunikasjonsprosess som oppleves akseptabel og god for begge parter er en fordel.

3. Evt. kan det bli nødvendig med politisk ansvarstaking. Denne oppgaven blir lettere dersom pkt. 1 og 2 er imøtekommet så langt det er rimelig.

Tillitsskapende tiltak/vedtak kan være vanskelig å få til spesielt om det foreligger for mange **"indignasjonsforhold"**. Etter kommunelegens opplevelse er det i denne saken flere "indignasjonsforhold" som ødelegger for tilliten til prosess og utfall:

- klager opplever at arrangementsomfanget tiltar år etter år og oppfatter at JFC har til hensikt å skaffe seg eiendommen som i dag leies, for derigjennom "lettere" å få gjennomslag for ytterligere utvidet aktivitet. Frykten er at det vil legge føringer for enda flere innteksbringende arrangementer i årene fremover. Klager mener den eneste "fordel" støyen gir er at JFC kan formidle budskapet og derigjennom tjene penger til drift basert på sin egen støyforurensende aktivitet.
- livssynet til hyttenaboer er av JFC tolket som betydende i forhold til om det foreligger et faktisk og opplevd problem.

5. ARRANGEMENTER, STØY OG LYDMÅLINGER

Etter at virksomheten ved JFC var påklaget til kommunen og etter møte med kommunelegen 8.10.13 gjorde JFC enklere tiltak for å forebygge utsendt lyd fra campingplassen. Dette bestod av:

å opphøre med annonsering i leiren ved bruk av ropert, teltduken skulle være nede under lydsjekk og arrangementer uavhengig av temperatur, lavfrekvent bass lyd skulle låses på miksepult slik at disse ikke kunne justeres utover et visst nivå, avtaler med artister som innebar korte lydsjekker, innkjøp av måleutstyr og interne lydmålinger ble utført, subjektive vurderinger av lydnivå utenfor teltet, utsendelse av program til hyttenaboer med angivelse av arrangementer som JFC antok ville skape "ekstra lyd".

For 2014 planla JFC å følge kommunelegens råd om å benytte ekstern kompetanse på lydmåling (SINUS AS) i teltkirken og ved hyttenaboers vegg. April 2014 anbefalte kommunelegen at det skulle gjøres fortløpende kartlegging av lydforholdene under arrangementene (sak 13/2471-12). I sin søknad til kommunen anfører JFC 6 spesifikke "konserter" som arrangementer med forventelig høyere lyd enn for øvrige arrangementer, men med lydnivåer som angitt i veilederen.

Sinus As leverte 7.5.14 en foreløpig teoretisk beregning av lydutbredelsen fra storteltet ved møter, korsang o.l. («daglig virke») og ved enkeltstående konserter med forventet høyere lydnivå. Avhengig av valgte grenseverdier ville inntil 5 hytter kunne bli utsatt for et lydnivå over 50 dB. På denne bakgrunn ble det anbefalt fra Sinus å måle lyden i storteltet og

ved utvalgte hyttenaboer. Teltduken anses å ha noe isolerende egenskaper ved høyfrekvent lyd, men neppe mere enn 7-10 dB. Ingen «isolerende» virkning for lavfrekvent bass lyd.

Kommunelegen anbefalte målinger ved alle 9 planlagte konserter: inne i teltkirken, ved hyttenaboers yttervegg og innomhus i hyttene. Videre ved 10 «daglig drift» arrangementer over 5 uker, i teltkirken og ved hyttenaboer, samt 3 arrangementer med høyttaleranlegg i barnetelt og ved hyttenaboer. Av kapasitetsmessige grunner måtte Sinus istedet gjøre måleopplegget som nedenfor nevnte rapport viser.

I klagers innsigelse anføres det til sammen ca. 90 arrangementer med smått og stort for 2013 som en forventning til hvordan 2014 sesongen vil bli. Lange øvinger som forutgår 2-3 arrangementer dgl med bruk av lydforsterkende anlegg med en gjennomsnittlig eksposisjon for lyd fra høyttaleranlegg på 3,5 -4 timer dgl. gjennom sesongens 5 uker som er ferietid. Det henvises til lyd også fra minikonserten, kvelds- og morgenmøter, **slik at det samlede lydbilde blir en stor belastning.**

27.8.14 avga Sinus rapport over automatiske langtidsmålinger i hovedteltet over en periode på 5 uker i perioden 1. juli til 30. juli 2014. Ved hjelp av korrelerte kortidsmålinger hos naboer utført samtidig med de i hovedteltet over 3 dager, anses sammenhengen mellom lydnivåene i hovedteltet og lydnivåene ved den enkelte hyttenabo fastslått. På denne måten kan lydnivået i hovedteltet omregnes til lydbidrag ved hyttenaboenes mest støyutsatte side. Det ble ikke utført målinger i barneteltet med den faglige begrunnelse at bidraget i verste tilfelle maks vil bidra med 1- 3 dB ved de mest berørte hyttene.

Sinus og JFC benytter begrepene «daglig drift» som nevnt over og «konserter». Sinus konkluderer med at ved daglig drift lydutsendelse er det god margin i forhold til grenseverdiene satt av Lillesand kommune (byggsak). Ved konsert med høyeste lydnivå viser beregningene i oppsettet at anbefalte grenseverdier i veileder IS-0327 tilfredsstilles med en margin på 7 dB.

Sinus opererer med «gjennomsnittsverdier» (over tid), slik at det i perioder kan forekomme lydnivåer over grenseverdiene. Gjennomsnittsberegningene viser at «lydbidraget for kveld kl. 16 - 23 i døgnperioder med høyest lydnivå når man også inkluderer konserter» ligger mellom 47 og 55 dB for de mest berørte hyttene. Uten konsertene ligger snittverdiene i samme tidsrom på 41 og 46 dB. Ser en spesifikt på lydbidraget ved konserter (7 arrangementer fra 28.6. -25.7.14) beregnes konsertenes «gjennomsnittlige» lydnivåer over hver konserts totale varighet ved 2 hytter (Tangvigveien 50 og Tangvigveien 64) til mellom 52 og 58 dB. Tar en kun med de mest støyende 30 minuttene for hver konsert ligger lydnivåene ved hyttene på mellom 56 og 63 dB. Ved 2 konserter overskrides arrangementstiden med henholdsvis 40 og 30 minutter når sluttstrek settes kl. 23.

Klager anfører i brev datert 6.11.15 at det er ført logg hele arrangementsperioden inkludert egenmålinger fra 1.7.14 til 28.7.14 med innleid utstyr fra Norsonic. Klager presiserer at det bare er gjort 1 måling ved hytteveggen av Sinus. Hovedinntrykket er høyere lyd, lengre øvinger og møter. Det henvises til manglende ledelseskontroll (: internkontroll) fordi møter og øvinger tenderer til å bli høyere og lengre når ledelsen ikke er tilsted. Klager anfører i snitt 3,5 timer kveld og 2 timer formiddag. Enkelte arrangementer har ikke vært avsluttet før etter kl. 24, og det skal ha vært arrangementer med høy musikk fra høyttaleranlegg på stranda etter kl. 23 og helt fram til kl. 1.30 i enkelte tilfelle.

Klagers beskrivende logg er nøktern og skiller på de forskjellige arrangementene, kommenterer bruk av f.eks. mye trommer og bass, når musikk og sang er speilet høy, øvingenes lengde. Det er ført aktivitets logg for hele dager gjennom sesongen og hvordan lyden oppleves. Videre er det registreringer av om teltduken er slått til side eller igjen, og kommentarer til vindretning. Det er registrert flere dager med anmerkningen «OK».

Egenmålingen viser relativt høye time for time verdier, og avviker fra Sinus' beregninger. Målebetingelsene er ikke beskrevet, og faren for lokal bakgrunnsstøy er tilstede. Klager mener egenmålingene viser overtredelse av støynivåene fastsatt av Lillesand kommune. Som kommentar til Sinus' målinger uttaler klager at de fremlagte gjennomsnittsmålingene tatt over varigheten for hvert arrangement målt et sted i storteltet blir lite utsagnskraftige. **«Det er ikke gjennomsnittsstøyen som skaper helseplager, men den støyen vi hører.»** Det pekes også på at det ikke i tilstrekkelig grad er tatt høyde for de topografiske forhold og vindretning ved anslagene.

Sinus har i svarbrev dat. 9.2.15 kommentert klagers utsagn og mener lydnivåene klager har målt ikke samsvarer med lydnivåene i storteltet, og heller skyldes tilfeldig bakgrunnsstøy. Målingene er øyeblikks bidrag og sier lite om lydnivået i resten av timen. Problemene med korrekt observasjon og korrigerings for bakgrunnsstøy, er begrunnelsen for metode Sinus har valgt. Sinus baserte sine måleopplegg på at teltduken alltid skulle være nede, slik JFC hadde forklart.

Det vises for øvrig til kommunelegens klagebehandling 3.3.15 over støy fra JFC bibelcampen for sommeren 2014 sak.nr. 13/2471 – 20 i utdrag nedenfor med kommentarer fra JFC og klager.

Kommunelegen anser campingområde for å være støyfølsomt bruksområde, på samme måte som tilstøtende hytteområder. Det er alminnelig å forvente kvelds/nattero i slike områder etter kl.23.

*Sentralt i helsedirektoratets veileder og de fleste andre større kommuners vurderinger er at støybelastning begrenses på enkeltlokaliteter og spres på en slik måte at «nabo-områder» ikke opplever mere enn 6 dager med arrangementer og konserter pr. år. **Det tilrås færre dager om arrangementene er sammenhengende dager. På denne måten avveies hensynet til kulturutfoldelse opp mot hensynet til naboer som opplever støyplager.***

JFC's leder har 16.3.15 etter Fylkeslegens befarings 12.3.15 kommentert det han mener er faktafeil m.h.t. angivelsene fra klager om arrangementenes varighet 2014 og «mener at arrangementene normalt holder seg innenfor rammer»; - formiddagsarrangementer, lydsjekk og kveldsmøter utgjør til sammen minimum 3 timer, maksimum 4,5 time.

I sitt tilsvaret til dette skriver klager 18.3.15: «Som dokumentasjon vises til logg over varighet og musikkstøy over hele sesongen 2014... snitte på 5,5 timer er varigheten av musikk fra høyttaleranlegg pr. dag 6 dager i uken hele sommeren. Viser til oversendt logg og vil på det mest bestemte avvise at såkalte seminarer er dominerende. Det forekommer ikke et eneste møte på formiddagen som ikke er dominert av høy sang og musikk... det må være hevet over enhver tvil at teltet er uegnet som konsertlokale. Med teltduken på vid gap er det ingen forskjell (på) dette (og) en friluftskonsert.»

Pkt. 5.1.1 -12 i veilederen gir råd om forebygging av helseplager ved opplevd støy. Lydnivå er ikke alene avgjørende for opplevd helseplage. Lokalisering, arrangementstype, hyppighet og varighet har betydning. Helsedirektoratets anbefaling for lyd ved arrangementer ved inntil 6 arrangementer pr. år er angitt i form av grenseverdier for naboer og omgivelser i de tilfeller det er nødvendig for myndighetene å regulere lydnivåene. Grenseverdiene som benyttes gjelder hele arrangementer (< eller> 2 timer pr. døgn), dvs. all livemusikk, avspilt musikk, tale, perioder med lydtester. **All bruk av forsterket lyd medregnes.** Dersom det er flere arrangementssteder i samme område som utsetter de samme naboene for høy lydbelastning, gjelder grenseverdiene for den samlede virksomheten. En arrangørs evne og mulighet til å forebygge støy gjennom regulering av teknisk anlegg, oppsyn med dette (internkontroll) og bruk av lydskjerming o.l. må også medtas i vurderingen.

I de tilfeller der en arrangør søker å gjennomføre mere enn 6 arrangementer pr. år, settes det krav til hvordan lydnivået oppleves innendørs hos naboene, både i samme bygg og i omgivelsene (L_p, A, T = gjennomsnittlig lydnivå for varierende lyd over en tidsperiode T , med A -veiefilter =25 dB, $L_p A F_{max}$ = det høyeste nivået for en varierende lyd med A -veiefilter og med tidskonstanten «fast» på 125 ms=27dB). Det er ut fra det annonserte programmet på forhånd ikke mulig å vite hvilket lydnivå de enkelte arrangementene vil avgi. JFC søkte om forhåndsgodkjenning av 6 «konserter». Imidlertid er det sannsynliggjort at flere av de øvrige daglige arrangementer må karakteriseres som arrangementer med høy risiko for betydelig lydbelastning. Dette var medvirkende til at kommunelegen anbefalte lydmålinger ved alle typer drift, både i telt, ved hyttevegg og innendørs. Dvs. kommunelegen anså at det reelle antall lydbelastende arrangementer ville kunne bli større enn de omsøkte 6 av ca. 90. Sinus rapporten opererer med 7. Legges inntil 6 arrangementer til grunn, bli anvendte grenseverdier og dermed «tålegrensen» høyere, enn om man legger flere arrangementer til grunn.

I JFC's kommentar 16.3.15 etter Fylkesmannens befaring 12.3.15 anføres det: «Bakgrunnen for at vi søkte kommunelegen i Lillesand om 6 særskilte konsertarrangementer var fordi veilederen gir anbefalinger til høyere lydnivå om man begrenser seg til 6 arrangementer pr. år. Dette fikk vi tillatelse (til) fra kommunelegen i Lillesand for sommeren 2014. Men om vi ikke hadde søkt kommunelegen om å arrangere disse 6 konsertene med ekstra lydnivå, viser målingene fra Sinus at vi gjennom hele sommeren ikke har overskredet de grenseverdier som Lillesand kommune (byggsak) har satt - selv uten dispensasjon for 6 konsertarrangementer. I ettertid kan vi derfor si at det ikke var behov for en slik søknad, i og med at vi har holdt oss innenfor de fastsatte støygrensene uansett.»

SINUS gir anbefaling om tiltak for å minimere støysjenansen:

- *Konserter avsluttes kl. 23, hvis ikke bør det i tillegg til varsling om konsert også varsles at konserten foregår inn i nattperioden.*
- *Lydprøver bør begrenses mest mulig. En varighet på 30 - 40 min bør være tilstrekkelig. Teltene bør ikke benyttes til øving!*
- *Det bør installeres «limiter» på lydanleggene i begge telt som justeres slik at det ikke er mulig å skru opp lydnivået over en viss verdi av en «tilfeldig» lydtekniker.*

Kommunelegen konkluderer med at den samlede påvirkning av støyen er en for stor belastning for naboene og at denne må begrenses og at JFC må komme med tiltak for å begrense støyen i god tid innen sommersesongen 2015.

Kommunelegens råd:

- *JFC må utøver internkontroll etter forskrift om Miljørettet helsevern*
- *På bakgrunn av antall arrangementer og varighet av disse må JFC dokumentere innendørs lydnivåer hos mest berørte hyttenaboer*
- *Ingen arrangementsaktivitet foregår etter kl. 23.*
- *All bruk av høyttaleranlegg til lydprøver/øvelser, begrenses til maksimalt 1/2 time*
- *Teltene benyttes ikke til øving*
- *Alle lydforsterkende anlegg rigges med «limiter», slik at lydnivået ikke kan skrus opp*
- *JFC må igangsette støyavbøtende tiltak om en tenker å drive på som før. Det kan f.eks. være forhold ved teltet, flytting av øvelser og prøver til annet lydisolert lokale.*
- *Dersom ingen lydreduserende tiltak igangsettes før sesongen 2015, - kan begrensninger i antall dager med arrangementer bli det eneste virkemiddel som kan forebygge støybelastningen mot det støyfølsomme hytteområdet.*

26.6.15 stadfester Fylkesmannen (sak nr. 2014/4602/FMAALSL) kommunelegens vedtak (3.3.15), med enkelte tilføyelser. Utdrag....

Støy fra drift av en campingplass omfattes av forskriften om miljørettet helsevern.

JFC mener det er et klart skille mellom konserter og andre arrangementer. Det bestrides at teltet ikke er egnet som konsertsted. JFC ser det ikke som sin oppgave å dokumentere lydnivået inne hos hyttenaboer og at det er feil å underlegge JFC strengere krav enn det byggesaksavdelingen i kommunen har lagt til grunn.

Sinus målinger legges til grunn. Det som måles er imidlertid å betegne som «miljøstøy», dvs. ulike typer og periodevis vedvarende lydbølger fra JFC, og dB-målinger vil ikke gi noe entydig svar i denne saken der det har vært forskjellige meninger om kring «grenseverdier». Støymålinger alene vil ikke gi klare eller enkle svar. Man må vurdere støyen i forhold til hva man må regne med på et sted med denne typen aktiviteter. Vind og vær kan være faktorer som spiller inn og må avveis.

Klagers egne målinger kan ikke ukritisk legges til grunn, men de peker i retning av nødvendigheten av å dokumentere innendørs lydstyrke. Det er noe uklart for Fylkesmannen hva som skiller de ulike «konserterne». Vi viser videre til våre vurderinger under om hva som er «støy» for enkelte og oppleves positivt av andre.

Hva som anses som «kontroll» på arrangementene vises til drøfting om internkontroll.

Klagers poeng er etter Fylkesmannens oppfatning i første rekke å peke på **at økonomiske hensyn kan virke som en pådriver i forhold til aktivitetsnivået**. Omfanget av programmet er kjernen av det Fylkesmannen skal vurdere i saken. **Det som må vurderes i denne saken er om hyttenaboene får «ødelagt trivsel i hvileperioder» eller om det kan føre til søvnforstyrrelser, se veileder IS-0327 s.5 om hva som skal vurderes i klagesaker etter miljørettet helsevern.**

Prinsippet om forholdsmessighet er viktig i denne sammenheng, dvs. at Fylkesmannen veier tiltakshavers (JFC) interesser opp mot det omgivelsen må tåle. Begge parter bruker området til ferieformål, men med helt forskjellig utgangspunkt.

Fylkesmannen må også se på den samlede påvirkning som aktivitetene har på omgivelsene. Arrangementet har preg av å være en type festival eller leir. Fylkesmannen har tidligere vært tilbakeholdende med å karakterisere lyd fra barns lek som «støy». Det samme vil gjelde for alminnelig religionsutøvelse i samband med lovsang/preken, der dette i seg selv ikke vil bli betegnet som støy. Vi må likevel se driften av JFC under ett, og vurderer at aktivitetene samlet sett i forhold til den påvirkning som naboene utsettes for, og se på utviklingen av teknisk lydutstyr som har vært stor de senere år. **Fylkesmannen vurderer det slik at «miljøstøy» som hyttenaboene utsettes for er betydelig, og at dette har negativ innvirkning på helsen. Veileder IS-0327 legger til grunn at miljøstøy fra musikk er like skadelig som f.eks. trafikkstøy.** Fylkesmannen er enig i vurderingen fra kommunelegen om at «all utsendt lyd gjennom døgnet bidrar til støyopplevelsen». **Hyttenaboer får i stor grad «ødelagt trivsel i hvileperioder» og vi legger til grunn at denne stresspåvirkning også kan føre til søvnforstyrrelser.**

Fylkesmannen vurderer det slik at totalbelastningen for naboene er stor, og at dette store arrangementet som pågår i flere uker midt i sommersesongen helt klart er i overkant av hva som er akseptabelt over tid. Ut fra forholdsmessighetsprinsippet finner vi det for sterkt å direkte gå inn og kutte i programmet til JFC. JFC må nedskalere programmet og minske totalbelastningen i 2016 i samarbeid med kommunelegen i Lillesand.

Etter dette vedtar Fylkesmannen 26.6.15:

- Godkjenning av inntil 6 «konserter» i sommerperioden, men JFC må redegjøre for programmet i detalj slik at det blir klart hva som inngår i de 6 omsøkte arrangementene. Fylkesmannen ber om programmet før 6.7.15.
- Kveldsarrangementer som ikke er «konserter» som krever godkjenning, skal ikke vare mer enn inntil 2 timer hver kveld og skal være avslutte kl. 23. **Disse skal være vesentlig lavere i dB enn de andre hovedarrangementene som betegnes «konsert».**
- Familiemøter og barnemøter må avvikles skånsomt i forhold til naboene. Selv om støymålinger viser at disse ikke ligger over anbefalte grenseverdier, så inngår disse møtene i det naboene opplever som «miljøstøy».
- JFC må utøve internkontroll etter forskrift om Miljørettet helsevern. Internkontrollen skal være skriftlig. Et forslag/plan for fremdrift skal oversendes oss innen 6.7.15. Det skal sikres at arrangementene avvikles innenfor de rammer som er gitt, og ansvarsforhold skal være klart og driften dokumentert.

- **På bakgrunn av antall arrangementer og varighet av disse må JFC endelig dokumentere innendørs lydnivå hos de mest berørte hyttenaboer i løpet av sommersesongen 2015.**
- Ingen arrangementsaktivitet med lydanlegg og sang/forkynnelse, bruk av instrumenter/sang må foregå etter kl. 23.
- All bruk av høyttaleranlegg med lydanlegg til lydprøver/øvelser, begrenses til maksimalt 45 minutter ved såkalte «konserter». Nødvendige lydprøver og tester til andre arrangement begrenses til 20 minutter.
- **Teltene benyttes ikke til øving.**
- Teltdukene skal ikke være åpne under konsertarrangementer eller kveldsarrangementer.
- Alle lydforsterkende lydanlegg rigges med limiter, slik at lydnivået ikke kan skrus opp.
- JFC må ta initiativ til felles møte med klager og Lillesand kommune når sesongprogrammet er gjennomført, slik at man kan evaluere og se på om belastningen har vært akseptabel for naboene.....

6. ARRANGEMENTER 2015 SESONGEN

I sin søknad 30.6.15 om årets arrangementer skriver JFC til Lillesand kommune, «at man p.g.a. skriveriene fra flere hold og ulike vedtak, ikke hadde oppfattet at konsertarrangementene var søknadspliktige JFC har antatt at siden ingen av våre arrangementer for 2014 overskred de lydnivåer som ble fastsatt i vedtak fra Lillesand kommune (byggsak) 6.6.15 (skal være 6.6.14), var de heller ikke søknadspliktige. Vi oppfattet det dithen at hensikten med å få godkjenning for konsertarrangementer, er at disse er forventet å gi et lydnivå utover de grenseverdier som Lillesand kommune har fastsatt for JFC. På bakgrunn av dette konkluderte styret i vår med at konsertene for 2015 sesongen på lik linje med konsertene for 2014 sesongen ikke ville overskride de grenseverdiene som Lillesand kommune har fastsatt og følgelig ikke er søknadspliktige».

«Vi vil også hevde at arrangementene i teltkirka vår på Justøya som vi benevner konserter ikke er sammenlignbart med det man finner av konserter i sommer-Lillesand og landet for øvrig både når det gjelder profesjonalitet og kvalitet..... har en kvalitet og trøkk på lydnivået som er i en annen liga enn oss».

Det søkes om 6 konsertarrangementer 2015: 9.7. - 10.7. - 16.7. - 17.7. - 21.7. - 23.7.

JFC kommenterer de resterende 10 arrangementer som også er benevnt konserter og hvorfor disse ikke medtas i søknaden. Det gjennomgående argumentet er at lydnivået for disse andre 10 konsertene er «vesentlig under konsertarrangementer».

I en kommentar til kommunelegen i møtet 27.10.15 anførte et styremedlem at man hadde valgt å benevnte et stille korarrangement for «konsert» for å øke publikumsinteressen.

For øvrig omtales strakstiltak på bakgrunn av Fylkesmannens krav, spesielt vektlegges internkontrollen på lydsiden. «*Det vil etter sesongen bli satt ned en arbeidsgruppe som skal utarbeide en internkontrollinstruks for lyd, herunder avviksregistrering og oppfølging av disse*».

3.7.15 skriver SINUS til JFC at forespørselen om å foreta innendørs målinger hos mest berørte naboer sesongen -15, kom for sent til at dette kunne la seg gjøre (mottatt 26.6.15 og allerede planlagt ferieavvikling i firmaet). Sinus peker på en alternativ metode for beregning av innendørs støy og begrunner det med at utendørs nivået er for lavt til at målinger innendørs kan gjøres med god nok nøyaktighet. Normal bakgrunnsstøy inkludert bakgrunnsstøy fra personen som utfører lydmålingen, vil være så høy at dette påvirker måleresultatet. Et «knepp» i hytta vil alene kunne ødelegge hele målingen.

Det anbefales å måle utendørs og innendørs lydnivå i hvert enkelt frekvensbånd med kraftig høyttaler for så å beregne fasadempningen. Med utgangspunkt i målt utendørs lydnivå ved hyttenaboene under konsert, kan innendørs nivået beregnes med god nøyaktighet.

Sinus foreslo for JFC å måle fasadedempningen i august -15 og beregne innendørsnivået basert på målingene som ble gjort utendørs ved hyttene i 2014.

I kommunelegens vurdering 7.7.15 (sak.nr. 13/2471-26) av innsendt søknad nevnes:

- Sen søknad og subjektiv vurdering av hva som er søknadspliktig arrangement
- Manglende internkontroll
- Manglende forhåndsvarsling av naboer
- Brudd på opplysningsplikten etter forskrift om Miljørettet helsevern

Søknaden fra JFC er av JFC sendt til Fylkesmannen, vedheftet Sinus' brev, utvidet kommentar ang. pågående måletiltak i teltet, foto av fiksert limit på miksepult, eksempler på støy målt i teltet 2. -3. 7.15 og eksempler på lydlogg (tid) brukt på lydsjekker og arrangementer. I barneteltet har man snudd sene og sittebenker 90 grader, noe JFC mener allerede har hatt positiv effekt på omgivelsene. Kommunelegen er gjort kjent med disse tilleggene i søknaden ved kopi fra Fylkesmannen 7.7.15.

I et JFC udatert notat, men sannsynlig produsert som et underlagsnotat til tingrettsbehandlingen vedr. krav fra klager om midlertidig forføyning (dom av 10.7.15), beskriver JFC møtevirksomheten, innhold, sted og starttidspunkter, mens det fortsatt mangler dokumentasjon eller anslag over gjennomsnittlig varighet for de enkelte arrangementstyper inkludert øvelser, lydsjekker og sluttidspunkt. Det er i flg. JFC tale om i hovedsak andre arrangementer med tale, allsang, «lettere» bruk av musikk og instrumenter, enn det JFC selv betegner konserter (11.stk).

Fylkeslegens brev til Lillesand kommune/kommunelegen av 17.7.15.

Dette tar opp uenigheten vedr. Søknadspliktige arrangementer. Fylkesmannen gir JFC mulighet til selv å ta stilling til om de har de nødvendige godkjenninger for årets arrangement.

Fylkesmannen varsler om at man ber om evaluering etter årets arrangementer fra kommunelegen for oversendelse 15.10.15. Fylkesmannen vil deretter sette frist for når program-rammen for 2016 skal foreligge slik at hyttenaboene kan forholde seg til ....

Møte med JFC kunne først avholdes 29.10.15, og kommunelegen har muntlig varslet Fylkesmannen om at saken er under utarbeidelse.

19.9.15 bad kommunelegen JFC om å lukke avvik som er nevnt i saksdokument 13/2471-26.

- Plan for gjennomføring av arrangementer som tar opp i seg tiltak for å begrense lyd som skaper helsemessig ulempe og belastning for naboene.
- Skriftlig internkontroll for den del av virksomheten som skaper lyd.
- JFC besørger komplett liste over lydforsterkende arrangementer 2015 til kommunelegen med anføring av hva som har vært konsert og hvordan JFC har definert konsert.
- Lydmålinger som måtte ha vært utført 2015.
- Foreløpige planer for aktivitet med lydforsterking 2016.

6.10.15 mottar kommunelegen brev med logg over opplevd støy 2015 fra klager.

Dokumentet har saknr. 13/2471-32 Lillesand kommune. Det offisielle programmet åpner 26.6. og varer til 1.8.15. det er annonsert med 10 «konserter» hvorav 5 med billettsalg og 5 anført med kollekt, hovedprogram og barneprogram og ungdomsprogram.

I denne perioden var klager bortreist fra 21.7.- 25.7.15.

Kommunelegen vurderer her for oversiktens skyld å ikke nevne arrangementer med lydforsterket lyd som av klager benevnes lite, noe eller middels. Da gjenstår 17 -18 dager der et eller flere arrangementer betegnes som høyt, ganske høyt eller svært høyt. 6 av de mest støyende arrangementene er annonserte «konserter». Øvrige 11 -12 dager er arrangementer hvor flere har konsertliknede preg med til dels høy lyd, bruk av trommer ved en del av de første anmerkede arrangementene. Andre kvaliteter som oppleves negativt har vært skingrende kvinnestemmer langvarig « høyt og slitsomt». I første del av programmet er det anført flere eksempler på at teltet brukes til øving opptil 40 minutter før arrangert musikk. Inntrykket er at øvinger vies mindre oppmerksomhet utover festivalen. Klager har fotografert teltduken åpen under arrangement.

Kommunelegen mottok JFS' evaluering i form av et notat i møte 29.10.15. Man mener å ha oppfylt alle punktene i Fylkesmannens vedtak 26.6.15. Det heter videre at internkontroll instruks for lyd er utarbeidet. Lydmålinger er utført for alle arrangementer i 2015, ligger godt innenfor kommunens krav (kommunelegen har ikke sett noe samlerapport fra JFC eller sinus, det siktes her sannsynligvis til egenmålte verdier i teltet med den annonserte limit?). Arrangementsloggen viser 1 times aktivitet på formiddagen og 2 timer på kveld + lydsjekk. Ingen kveldsarrangementer overskrider pålegg om 2 timer. Lydsjekk er holdt innenfor de tidsrammer Fylkesmannen har satt. Artister har kontraktfestet at øving ikke kan påregnes og at det tillates maks. ½ time lydprøver. God erfaring med vakter som passer teltduker.

JFC kommer med forslag for 2016. P.g.a. tidligere og sesongens lydmålinger er grunnlaget for innendørs målinger er ikke til stede heter det. Man argumenterer for behov for lydsjekk på inntil 1 time, og mener en korrekt innstilt lyd blir mindre sjenerende for berørte naboer. En håndfull kveldsarrangementer bør kunne strekkes til kl. 22. Vi vil forsøke å avholde en konsert i uken og maks. 6 slike konsertarrangementer. På ekstrem varme dager må det kunne tillates å kunne slippe inn luft i teltkirka selv på kveldsarrangementene. Man mener at det er et kunstig skille mellom begrepene øving og lydsjekk. Et kor kjører på med full sang og musikk under lydprøver, mens band i større grad stiller inn instrument, vokal etc. hver for seg. Det bør etter JFC' mening være egen lydstab som avgjør hvordan og med hvilken lyd man ønsker å fylle denne tidsbolken. Ved limit på 90 dB (miksepulten) mener man å holde seg under kravet på 55 dB ved hytteveggen til klager. Programmet sendes alle hyttenaboene så snart det foreligger.

7. KOMMUNELEGENS EVALUERING AV SAKEN OG SESONGEN 2015

Campingområdet er støyfølsomt bruksområde, på samme måte som tilstøtende hytteområder. Gjennomgangen viser hvordan ferie og fritidsområdene brukes med helt forskjellig utgangspunkt, og hvordan lydproduksjonen for campinggjestene oppleves som meningsfull og trivselsskapende, mens berørte hyttenaboer opplever den samme lydproduksjonen som støy som motvirker fremme av helse og trivsel. Alvoret i støyens negative virkninger blir ofte bagatellisert av alle som ikke selv er plaget av den p.g.a. «manglende bevis» for helseskader.

Kommunelegen mener at det i perioden 2013 -2015 er godtgjort at hyttenaboene får ødelagt trivsel i hvileperioder og får forstyrret søvn p.g.a. JFC's festivalliknende aktivitet over 5 uker. Saken handler for kommunelegen ikke om teltkirken, budskapet eller næringsmessige og økonomiske forhold. Dette fremgår av utredningen ovenfor hva som er sakens innhold etter forskrift om Miljørettet helsevern og veileder IS-0327.

Det generelle inntrykk er at fokus på støyklagen og den regulerende saksbehandlingen har hatt betydning for JFC's forståelse for ansvar og rolle m.h.t nødvendigheten av skånsom avvikling av arrangementene og utvikling av en internkontroll.

Bedømt på innspillene som er mottatt, vurderes 2015 sesongen som en mere skånsomt avvirket sesong enn 2014 sesongen, m.h.p. i hvor stor grad berørte naboer blir støyplaget. Inntrykket er at JFC for 2015 forsøker å rette seg etter Fylkesmannens påbud hva angår varighet av kveldsarrangementer med lydforsterker og når det skal være ro på plassen. Øvelser og lydsjekker ser ut til å ha blitt strammet opp tidsmessig i tråd med Fylkesmannens vedtak.

Det er fortsatt utfordringer m.h.t den samlede varighet av arrangementer enkeltdager, i tillegg til at 5 uker nesten kontinuerlig «festival» oppleves som en stor belastning for berørte hyttenaboer. Fylkesmannen har tidligere bedt JFC nedskalere sitt program. Kommunelegen mener dette gjelder aktivitet som **innebærer bruk av lydforsterkende utstyr** uansett om dette er ved sang, instrumentalbruk eller tale.

Det kan gjøres på flere måter. Må det meste av arrangementer avvikles med bruk av lydforsterker? Færre konserter og arrangementer med konsertliknende preg og bruk av

lydforsterkende utstyr. Legge inn ekstra «lydfri dag» i tillegg til mandager. Skåne en dag i helgen i tilsammen 3 helger (av de 5 ukene festivalen varer) slik at naboer kan få helgero noen helger og bruke sine utearealer til egne arrangementer.

Det er flere signaler i JFS' egen evaluering og tidligere tilbakemeldinger og kommentarer som taler for at man mener å kunne fortsett som før. Jfr. JFC' poengtering av at man holder seg innenfor støygrenser satt av kommunens byggesaksavdeling og ikke på noe tidspunkt i dokumentene erkjenner at det kan være en mulighet for at aktiviteten kan føre til at hyttenaboene får ødelagt trivsel i hvileperioder, eller om aktiviteten kan føre til søvnforstyrrelser.

Støyen er her ikke tilfeldig, men med stor variasjon i frekvensinnhold og styrke. Det er målt lydnivåer opp mot 68 dB ved hyttenaboers vegg, riktignok ikke kontinuerlig. Midlere målinger gjør at «peakene» drukner i lydangivelsene. Kommunelegen er tilbøyelig til å være enig i klagers utsagn om at det ikke er gjennomsnittstallene man plages av, men den faktiske støy som oppleves. Innslaget av lavfrekvent basslyd og slagverk har vært opplevd som spesielt plagsomt. Det dreier seg i dette tilfellet om «flere enn 6 arrangementsdager pr. år». Ut fra at det dreier seg om særskilt støyfølsomt område og daglig arrangementsaktivitet over 5 uker, bør det vurderes strengere støygrenser ettermiddag/kveld/natt. **Kommunelegen har anbefalt støymåling innomhus med denne begrunnelse. Viser til IS-0327 pkt. 5.1.2 der kravet til innomhus lydgrense skal være: LpAT 25 dB og LpAFmax 27 dB.**

JFC kan samrå med Sinus om hva lavere limit i teltet (i dag 90 dB) kan ha av effekt på hyttenaboenes støyoppfattelse.

Det tilrås at teltduken fortsatt skal være nede under arrangementer, - dersom det ikke gjøres ytterligere støyreducerende tiltak. Støyreducerende tiltak kan drøftes med kommunelegen.

Fylkesmannens anbefalinger om at øving ikke skal foregå i hovedteltet og de begrensninger Fylkesmannen har satt på lydsjekker bør videreføres for å medvirke til samlet mindre lydutslipp.

Internkontroll lydlogg skal alltid benyttes ved arrangementer.

Lillesand, 14.12.2015

Jørn G. Bergbye

Kommunelegen i Lillesand